

Ruser och varjager i Kiev

FEDIR ANDROSHCHUK

Nestorskrönikan och andra skriftliga källor återberättar legender om Kievs uppkomst. Enligt källorna bodde tre bröder, Kij, Sjtjek och Choriv, i Kievbergen på Dneprs högra strand där stadens grundades.

Stadsvy från Kiev 900–1200-talet e.Kr., enligt P. Tolochko.
Kiev city prospect AD 900–1200, by P. Tolochko.

BYGGNADER / BUILDINGS

1. Sofiakatedralen / Sofia Cathedral
2. Tiondekyrkan / Marie Himmelfärdskyrkan
Tithe Church / Desyatinnaya
3. Mikaelsklostret / Michajlovsjkijlosteret
St. Michael Monastery
4. Gyllene Porten / Golden Gate
5. Pirogosjja kyrkan / Pirogashcha church

STADSDELAR / TOWN DISTRICTS

- A. Vladimirs stad / City of Vladimir
- B. Jaroslavs stad / City of Yaroslav
- C. Izjaslavs stad / City of Izjaslav
- D. Podol / Nedre staden
Podol / Valley town

VISSA LEGENDER BERÄTTAR att Kij var färjekarl på Dnepr (Dnjepj), andra att han var furste bland poljanerna (slättborna), en slavisk stam. Till den äldste broderns ära byggde bröderna en stad och kallade den Kiev (Kyiv). Genom arkeologiska utgrävningar har man funnit rester av en liten slavisk fornborg från 600-talet e.Kr på Starokievskajaberget i Kiev. Enligt *Nestorskrönikan* existerade denna stad fortfarande vid tiden för de båda varjagererna Askolds och Dirs ankomst till Kiev år 862. Nestor berättar att Askold och Dir samlade fler varjager och stannade kvar som furstar i staden som Kij hade byggt. På samma plats i staden låg furstehovet och palatsen på Olgas och Vladimirs tid.

Podol – lägstaden

Intill furstepalatsen gick en väg (Boritjev uzvoz) som ledde ner till floddalen vid Dnepr och dess biflod Potajna. Enligt Nestors uppfattning bodde det på furstinnan Olgas tid inga människor i denna del av staden, kallad Podol (efter det slaviska namnet för dal).

Men utgrävningar på 1970-talet visade att Nestor tagit fel. I Podol fann man på tio till elva meters djup flera välbevarade byggnader och till och med hela köpmansgårdar från 900-talet.

Fynden vittnar om att här i huvudsak bodde köpmän och hantverkare. Intressant är att man varken då eller senare gjort några skandinaviska fornynd i Podol.

Gora – högstaden

I den övre delen av staden har man däremot gjort mängder med skandinaviska fynd i brand- och kammargravar från 900-talet. Dessa och andra fynd tyder på att ingen regelbunden stadsbebyggelse fanns där före 1000-talet. Troligen fanns det fristående gårdar, runt vilka gravfält med gravkullar så småningom uppstod.

Allteftersom kristendomen spred sig började man på dessa familjegravfält bygga kapell, kyrkor och ibland också hela kloster, vilkas grundare ofta hade skandinaviskt ursprung. Vi vet till exempel att furst Jaroslav lät bygga S:t

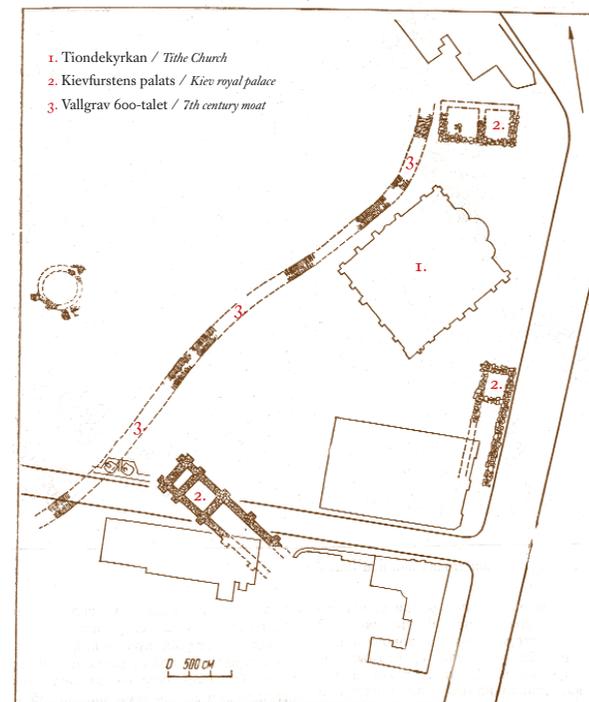
Innas kyrka inte långt från platsen där furst Dir låg begravd. En viss Olma (den slavifierade formen av det skandinaviska mansnamnet Holmi), vars gård låg i närheten av varjagen Askolds grav, lät där uppföra S:t Nicolai kyrka. Vi vet också att det i staden fanns något som kallades "Turova bozjnitsa" (Tors bönehus), som tyder på skandinaviskt ursprung.

Vi har ingen uppfattning om vad Kievborna på 900-talet menade med "stad". Det enda vi vet är att platsen där de rikaste gårdarna låg, omgivna av gravplatser för de förmåsta Kievborna, kallades *Gora* ("Berget") i motsats till den lägre belägna delen av staden, som kallades *Podol* ("Dalen") och där hantverkare och de fattigare delarna av befolkningen bodde.

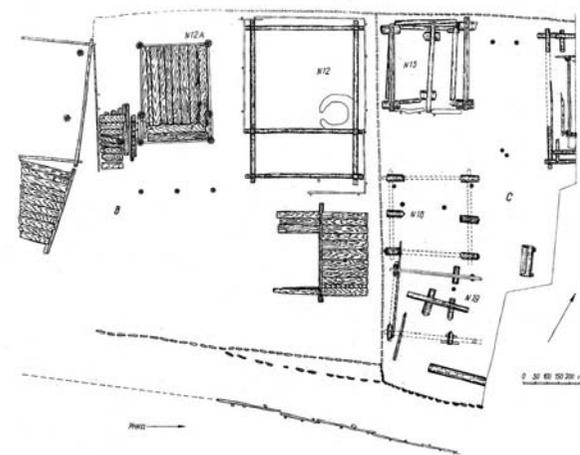
Skandinaver i Kiev

Under furstarna Vladimir och Jaroslav (slutet av 900-talet och första hälften av 1000-talet) förändrades uppfattningen om hur en stad skulle se ut väsentligt under inflytande av den kristna ideologin. Det är vid denna tid som det moderna Kiev växer fram inspirerat av dåtidens Konstantinopel med sin rika kyrkoarkitektur. I slutet av 900-talet börjar furst Vladimir bygga den första stenkyrkan i Rus, Tiondekyrkan/Marie Himmelfärdskyrkan/Desjatinnajakyrkan. Utgrävningar av kyrkan har visat att den uppfördes på äldre, möjligen kristna gravar.

Vissa av gravarna innehöll skandinaviska smycken. Nordväst och sydost om kyrkan fanns också två stenpalats. Utgrävningar av det ena har visat att det

Plan: Kievfurstens palatsområde med Tiondekyrkan ca 900–1150, efter V. Harlamov.
Plan of the royal palace area of Kiev, with Tithe Church, c. AD 900–1150, by V. Harlamov.

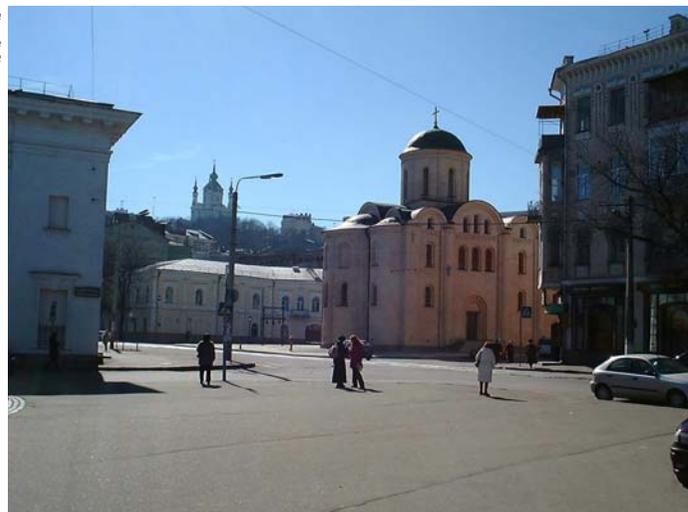
Plan över två gårdstomer från 900-talet i Podol (lågstaden i Kiev), enligt Konstantin Gupalo.
Plan of two 10th century parcels of land in Podol (valley town in Kiev), by Konstantin Gupalo.

var rikt smyckat med fresker och marmor- och skifferplattor med rikt utskuren dekor. På en av plattorna finns furst Vladimirs emblem bevarat, samma som på hans mynt. Man kan förmoda att ett av palatsen var till för furstens hird och där Vladimir höll fester med sina hirdmän. Vi vet inte hur länge dessa palats existerade, men det är sannolikt att ett nytt, med långsidan längs Tiondekyrkans sydvästsida, uppfördes på 1000-talet. Väster om kyrkan och palatsen fanns det på 1000-, 1100- och 1200-talen juvelerarverkstäder, som tillverkade smycken och kyrkoföremål.

På 1030-talet inledde Vladimirs son Jaroslav en livlig byggverksamhet i Kiev. Den över staden växer nu med nya befästningar och kyrkor. De arkeologiska utgrävningarna i högstaden pekar också på att det funnits en kontinuitet i tomt- och gårdsägande. De tidiga bosättningarna verkar ha gått i arv från de skandinaviska och slaviska hirdmännen till 1100-1200-talets bojarer (den framväxande östslaviska adeln). Man kan här se Kievfurstarnas hird på 900-talet som ursprunget till bojarerna.

Furstarna hade också sina gårdar i staden. På dessa tillverkades lyxföremål som smycken men de fungerade även

som lagerhus för livsmedel. Gårdarna kunde tillfälligt lånas ut till furstarnas bojarer. Furstarna själva bodde ofta i residens utanför staden – vi känner till

Dagens Kiev. I förgrunden Pirogostjakykran i Podol, i bakgrunden högstaden Gora.
Modern Kiev. Pirogoshcha church in Podol in the foreground. Upper town of Gora in the background.

Berestovo, Vysjgorod och Krasnyj dvor. En annan sak man känner till är att det på en furstegårds domäner under andra hälften av 1000-talet fanns två bojargårdar, där bojarerna Mikyfor Kyjanin och Mikula Tjudin bodde. Dessa var med om att sammanställa den första lagsamlingen i Rus, den så kallade *Pravda Jaroslavijevj* från 1072. Mikula Tjudin fick senare staden Vysjgorod som förläning av furst Izjaslav. Trots hans slaviska namn finns det skäl att tro att Tjudin är en av ättlingarna till de förnäma skandinaviska hirdmännen i Kiev på 900-talet. På detta tyder bland annat hans brors namn, Tóki, som var vanligt främst i de södra delarna av Skandinavien.

Både krönikorna och de arkeologiska källorna vittnar alltså om att Skandinaviska hirdmän med familjer som etablerat sig i Kiev på 900-talet blev stamfäder till flera bojarläkter och också utgjorde en viktig del av stadens befolkning. 🏰

Översättning: Magnus Dahnberg

The Rus and Varangians in Kiev

FEDIR ANDROSHCHUK

The Russian Primary Chronicle and other written sources retell legends about the origin of the city of Kiev. According to them three brothers, Kiy, Shchek and Khoriv, lived in the Kiev hills on the right bank of the Dnieper where the future city was founded.

SOME SOURCES GIVE KIY as ferryman of goods and people across the Dnieper, others say he was a prince among the Slavic Polotians. The brothers built a town in honour of their elder brother and named it Kiev (Kyiv). Archaeological excavations on Kiev's Starokievskaya have revealed a small seventh-century hill-fort. According to the *Russian Primary Chronicle*, this town still existed when the Varangians Askold and Dir arrived at Kiev in AD 862. The Chronicle relates how they gathered other Varangians and remained as princes in the town built by Kiy. And it was here that the royal court and palace of Olga/Helga/Helena and Vladimir were established.

Podol – the valley town

A road (Borichev uzvoz) passed the royal palace and led down to the Dnieper river valley and its tributary Pochayna. According to the Chronicle, this part of the town, Podol (after the Slavic name for valley), was uninhabited in princess Olga's time.

However, excavations in the 1970s show the Chronicle to have been wrong. Several well preserved buildings and even complete merchant properties from the 900s were found ten to eleven metres down.

The finds testify that merchants and craftsmen were the chief inhabitants. Of interest is that no artefacts of Scandinavian origin were found in Podol during these excavations.

Gora – the hill town

On the other hand, large numbers of Scandinavian finds have been made in 10th century cremation and chamber graves in the upper town. These and other finds indicate that no regular townscape existed there prior to the 11th century. What most likely existed was individual yards, around which burial grounds and burial mounds arose.

As Christianity spread, chapels, churches and sometimes even monasteries were built on these family burial grounds. The founders of these often had Scandinavian origin. We know for instance that prince Yaroslav had the church of St. Irina built close to where prince Dir lay in his grave. A certain Olma (Slavified form of the Scandinavian male name Holmi), who had a property close to the grave of Varangian Askold, had the church of St. Nikolai/Nicholas built there. We know also that the town had a building called "Turova bozjnitsa" (Tor's chapel), indicating its Scandinavian connection.

But what did 10th century Kievans understand by the term "town"? This, we do not know. All we know is that the place containing the richest properties, surrounded by burial grounds for the most distinguished people of Kiev, was called *Gora* ("The Hill"), while the lower part of the town was called *Podol* ("The Valley"), where craftsmen and poorer inhabitants lived.

Scandinavians in Kiev

During the reigns of princes Vladimir and Yaroslav (end of 10th century, first half of 11th century) the concept of how a town should appear was radically changed under the influence of Christian ideology. This was the period which saw the development of future modern Kiev, inspired by contemporary Constantinople and its wealth of church architecture. Prince Vladimir had the first stone church in Rus built at the end of the 10th century. This was the Tithe church/ the Church of Assumption of the Virgin/ Desyatinnaya church. Excavations of the church have revealed it was erected on older, partly Christian, graves.

Some of the graves contained Scandinavian jewellery. Two stone palaces were also found to the north-west and south-east of the church. Excavation of one of these has revealed that they were decorated with frescos, and marble and slate tiles with richly carved decoration. On one of these is the emblem of prince Vladimir, the same emblem as on his coinage. It is presumed that one of the palaces was for the prince's entourage, where Vladimir held banquets with them. We do not know how long these palaces

existed, but it is most likely that a new one was built in the 11th century, with its length parallel to the Mother of God church. From the 11th to the 13th century, jewellery workshops for the making of jewellery and church items were found west of church and palace.

In the 1030s Yaroslav, son of Vladimir, embarked on vigorous building activity in Kiev. The upper town was developed with new fortifications and churches. Archaeological excavations in the hill town also suggest a continuity in property ownership at the time. The early settlements appear to have been passed on from Scandinavian and Slavic royal guards to 12th and 13th-century boyars (newly developing East-Slavic aristocracy). It is here we can see the royal guards of the 10th-century princes of Kiev as the origin of the boyars.

The princes also had their commercial properties in the town. Luxury goods such as jewellery were made there, but the properties also acted as food storehouses. The properties could be temporarily lent to royal boyars. The princes themselves often had their residence outside the town – we know of Berestovo, Vysjgorod and Krasnyj dvor. We also know that on the domain of one royal estate two boyar properties existed already in the latter half of the 11th century, where the boyars Mikyfor Kyjanin and Mikula Chiudin lived. These two were involved in compiling the first code of law for Rus territory entitled *Pravda Jaroslavishch* from 1072. Mikula Chiudin was later to receive the town of Vysjgorod on loan from prince Izjaslav. Despite his Slavic name, there is reason to believe that Chiudin was a descendant of eminent members of the Scandinavian royal bodyguards in 10th-century Kiev. This is suggested by the name of his brother Tuki (Tóki) which was most frequent as a name in southern parts of Scandinavia.

Thus both the chronicles and the archaeological sources bear witness to the fact that Scandinavian royal bodyguards who established themselves in 10th-century Kiev were ancestors to various boyar families, and also constituted an important part of the town's population. 🏰